



## **Verslag van het debat Garnalen uit het Groene Hart – streekproducten van de toekomst 6 maart 2008, Geitenzuivelboerderij De Bikkerhoeve, Hoogblokland #5**

*5e in de reeks van zes lokalen debatten langs de randen van het Groene Hart als opmaat voor de Campina Ronde van het Groene Hart. Het debat stond onder leiding van Dirk Bergvelt (Architectuur Lokaal).*

Vanavond zitten de aanwezigen in een geitenstal waar een paar uur eerder nieuwe geitjes zijn geboren, de vliegen wandelen tegen de muren en de digitale beelden worden geprojecteerd op kaasdoek. We zijn in Hoogblokland, op geitenzuivelboerderij de Bikkerhoeve van Marja en Hendrie Bikker. Het thema is de voortschrijdende verzilting en verzakking van het Groene Hart.

### **1. Welkom door Richard Wijnschenk (directeur Cultuur Stichting Ronde van het Groene Hart)**



### **2. Literaire impressie van Alexis de Roode, dichter**

### **3. Korte toelichting op het programma: Dirk Bergvelt (discussieleider, Architectuur Lokaal)**

Dichter Alexis de Roode draagt voor: “Want alles wat ik zie, bestaat zo ontzettend: struikjes, koetjes, boerderijen, er is geen speld tussen te krijgen.” Maar juist dat is vanavond de vraag. Blijft het Groene Hart wel zoals het is, of gaat het aanzicht ingrijpend veranderen? Is dat een probleem? Wat kunnen we er aan doen? Wie moet daar wat aan doen? Wat zijn de consequenties voor het gebruik van het land?

### **4. Inleidingen**

**Jago van Bergen (architect, Van Bergen Kolpa Architecten):** “Er is veel meer zout water in de wereld dan zoet water. Verhoudingsgewijs gaat het om een badkuip zoutwater versus een theelepeltje zoetwater. Het loont dus de moeite om te kijken wat we met al dat zoute water zouden kunnen doen, zowel economisch als landschappelijk.” Een spannende verzameling toekomstmuziek klinkt op het kaasdoek: verticale glastuinbouw vereist minder grond, op vernatte en verzilte gronden kunnen nieuwe gewassen worden verbouwd, zoals garnalen, zeekraal en gerst (“flow-food”), in de steden zou

watergebonden stadstuinbouw kunnen komen, stadsstranden en zouttracecircuits zijn een nieuwe vorm van recreatie. Niet op korte termijn overigens: "Niet binnen tien jaar."

**Theo Vogelzang (senior onderzoeker bestuur en beleid, Landbouw Economisch Instituut, Wageningen UR)** begint bij de huidige situatie. Het Groene Hart is immers vooral melkveehouderijgebied, 5000 van de 21000 melkveehouderijen bevinden zich in het Groene Hart. Meer dan elders in Nederland is in het Groene Hart sprake van verbreding (landbouw gecombineerd met andere functies zoals recreatie en opslag) en verdieping (kwaliteitsproducten) van de bedrijfsvoering. Meer ook dan in andere delen van Nederland hebben bedrijven moeite zich te handhaven bij de stedelijke druk. Een antwoord op de vraag wat de gevolgen van verzilting en verzakking zijn, is niet eenvoudig. Het hangt van heel veel zaken af, zoals: ontwikkelingen op de wereldmarkt (prijzen van producten), in de ruimtelijke ordening (grondprijzen), in het waterbeheer (peilstrategieën en hoe deze gekoppeld worden aan bedrijfsvoering) en de kansen voor energie-opwekking uit zilte gewassen. Immers: hoe hoger het rendement van het land, hoe meer alle partijen bereid zullen zijn de steeds hogere kosten voor bemaling op te brengen.



## 5. Culinair intermezzo

## 6. Discussie

**Peter Visser (gedeputeerde Landschap en Klimaat, provincie Noord-Holland)** onderschrijft dat. "De wereldmarktprijzen zouden wel eens een grotere rol kunnen spelen dan iedereen denkt. Hoe hoger de inkomsten, hoe hoger de grondprijzen, hoe moeilijker het is om grond te verwerven." Niet dat de Stuurgroep Groene Hart (waar de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht deel van uitmaken) verstedelijking ondersteunt. Wel is er veel aandacht voor "adaptatiebeleid", het onder de aandacht brengen van de klimaatveranderingen

die eraan zullen komen, maar voor preventie is veel minder aandacht. Ten onrechte. Alle veenweidegebieden en droogmakerijen hebben een probleem. Stoppen met bemalen, besluiten tot peilverhoging, het heeft allemaal grote gevolgen voor het landschap. "Landschap is een beleving waartoe ook het geluid van kerkklokken, mistflarden en iemand die tegen zijn pet tikt moeten worden gerekend." Als we verzilting en vernatting toestaan, verdwijnen als eerste de bomen en dan de koeien. Toch heeft de provincie nog geen definitieve plannen. "We staan wel open voor ontwikkelingen en proberen wat dingen uit."

**Jan Willem Rijn van Alkemade (Natuurmonumenten):** Agrarisch bedrijf en bometeelt gaan inderdaad lastig samen, maar natuurbeheer en verzilting kunnen wel goed worden gecombineerd. Botshol bij Vinkeveen is een goed voorbeeld. Verzilting biedt een kans voor het Groene Hart, maar datzelfde geldt voor waterberging, bodemdaling en waterbeheer.

**Henk Veldhuizen (landelijk portefeuillehouder Water, LTO):** Er is niet één oplossing, alles hangt met alles samen. Belangrijker is de vraag wat we willen en waarom. De agrarische sector is beroemd om haar adaptieve vermogen en zal zich ook aan verzilting aanpassen. Sneller dan de natuur in ieder geval. Wel zouden we kunnen beginnen met wat zuiniger omspringen met het schaarse zoete water. "Van dat ene theelepeltje zoet water verdwijnt 90% als neerslag via de rivieren in zee. We zouden veel meer kunnen en moeten opvangen in zoetwaterreservoirs." "En bovendien bepaalt niet de politiek maar de consument wat wij verbouwen."

**Dirk Bergvelt:** Zou het verbouwen van zilte gewassen economisch rendabel zijn dan?  
**Henk Veldhuizen:** Als zoetwatergewassen heel erg duur zouden worden, dan wellicht wel.

Volgens **Willem Brandenburg (PRI, Wageningen UR)** zien we het te somber in. In de 19e eeuw was een deel van het veenweidegebied verzilt. Er waren toen dynamische zoet/zoutovergangen, maar die kunde zijn we grotendeels verleerd. Bovendien zijn grond en product verweven, als het Groene Hart zou verzilten, verandert het landschap, maar het past zich ook aan. Bomen zouden verdwijnen. "Dan kun je besluiten om de boomkwekerij in Boskoop via een pijpleiding vanuit het IJsselmeer van zoet water te voorzien, maar je kunt ook de boomkwekerij verplaatsen." Gras, riet en wilgen kunnen goed tegen zout, boerderijdieren minder. "We zullen dan opnieuw moeten leren omgaan met zoet/zoutovergangen, net als vroeger."

**Charles van Schaik (Innovatienetwerk):** "Inderdaad! We moeten niet tegen de ontwikkelingen ingaan, maar meebewegen." Blijven bemalen is heel erg duur, en wordt alleen maar duurder in de toekomst. Dat kan duurzamer en beter.

**Dirk Bergvelt:** We hebben dus de keuze tussen verzilting deels toestaan of niet. Als verzilting niet wenselijk is, wie draait dan voor de kosten op?

**Teus Kool (Waterschap Rivierenland):** "U vraagt, wij draaien. Als de politiek wil dat we blijven pompen, dan blijven we pompen. Ondertussen moeten we zoetwater beter opvangen."

**Dirk Bergvelt:** Maar niet iedereen heeft dezelfde belangen.

**Teus Kool:** "Dat klopt, dus moeten we de balans zoeken." Er moet een nieuw peilbesluit komen waarin alle organisaties meepraten, de boeren, natuur, de roeiclub, iedereen.

**Henk Veldhuizen:** Wat vindt u dan van de discussie "functie volgt peil" [stoppen met malen en dan zien wat er mogelijk is] versus "peil volgt functie" [blijven malen om grondwaterstand intact te houden]?



**Teus Kool:** Nu is er een tweedeling in het Groene Hart. In de Krimpenerwaard volgt de functie het peil. In de Alblasserwaard volgt het peil de functie. Dat blijft zo. Als "peil volgt functie" wordt losgelaten heeft dat enorme consequenties voor de boeren. Die moeten dan worden uitgekocht. Daar is geen geld voor. Pas na 2013 weer. Tot die tijd bestaat grote onduidelijkheid onder boeren.

**Henk Veldhuizen:** Als we stoppen met malen, komen de diepste polders onder water te staan. Die hebben we zojuist volgebouwd (Zuidplaspolder). Die peil-functiediscussie lijkt dus alleen te slaan op de landbouw, en niet op woon- en werkgebieden.

## 7. Epiloog door Paul Langeweg (Vereniging Deltametropool)

Is er eigenlijk wel een probleem? Tot 2015 kunnen we door. Tot 2050 hebben we een beeld van de mogelijke scenario's. Voor de mogelijke problemen zijn heel veel oplossingen, dus voor de verandering hoeven we niet bang te zijn. Het zijn keuzes die we moeten maken. Keuzes maken vereist visie. Het Groene Hart hoeft niet te blijven zoals het is, dat leidt niet tot verhoging van de kwaliteit. De belangrijkste keuze lijkt te gaan over de waterniveaus. Op dit moment werkt het Rijk aan een beleidskader voor het IJsselmeer, dat heeft ook gevolgen voor de inrichting van het Groene Hart. Welke boodschap wilt u uit dit gebied meegeven? Wat moet er gebeuren als die pijplijn vanuit het IJsselmeer niet komt? Ik heb één vraag voor u: Gaan we ons dan aanpassen aan de

omstandigheden, of ontwikkelen we nieuwe technische mogelijkheden zodat het water toch zoet blijft?

**Uit het publiek:** Aanpassen is zo eenvoudig nog niet. Het Groene Hart is 100 hectare groot. Hoe zet je 100.000 hectare zeekraal op de markt?

**Paul Langeweg:** Het probleem moet dus veel scherper worden gesteld. Vervolgens moet hij worden geformuleerd als een beleidsvraag, zodat de politiek beslissingen kan nemen.

**Deze debatreeks wordt mogelijk gemaakt door:**

